

חוברת עבודה לבגרות חיצונית בתושב"ע

ספר משפט חברה ורפואה

פרקים:

המתת חולה הנוטה למות (עמ' 33-42)

כפיית טיפול רפואי (עמ' 43-50)

הפסקת הריון (עמ' 51-58)

זכויות יוצרים (עמ' 59-70)

צער בעלי חיים (עמ' 107-118)

שם: _____

כיתה: _____

המתת חולה הנוטה למות (עמ' 42-33)

מבוא

המתת חסד-

פעולה אקטיבית של המתת חסד-

פעולה פסיבית של המתת חסד-

טענת התומכים בהמתת חסד-

טענת המתנגדים להמתת חסד-

"חוק החולה הנוטה למות" - חוק שנחקק בישראל ב-2005. מטרת החוק היא להסדיר את הטיפול הרפואי בחולה הנוטה למות תוך איזון ראוי בין ערך קדושת החיים לבין ערך האוטונומיות של האדם על גופו.

החוק מתייחס ל-2 סוגים של חולים סופניים:

- חולה שההערכה היא שהוא לא יחיה יותר משישה חודשים - ניתן עפ"י החוק לא לתת לו טיפולים מאריכי חיים. חובה עם זאת להעניק לו טיפולים נלווים כגון הזנה מלאכותית.
- חולה שההערכה היא שלא יחיה יותר משבועיים - ניתן גם לא לתת לו טיפולים נלווים.

בחוק נכללו איסורים מפורשים לבצע פעולות המסייעות בהתאבדות/גורמות למוות.

קירוב מיתת חולה סופני

א. הרב אליעזר וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר:

הרב וולדינברג מביא בתחילת דבריו ציטוט של **השולחן ערוך**. כיצד לפי הציטוט מוסבר האיסור לעשות דברים לקירוב מיתתו של אדם גוסס? _____

עפ"י הנחה זו, הרב וולדינברג גזר איסור נוסף. מהו? _____

הסבירי מדוע "אין אדם רשאי להודות על עצמו שעשה עבירה שחייב עליה מיתה" -

האם לדעת **שולחן ערוך הרב** מותר להכות חבר אם החבר נותן רשות? מדוע?

לאור כל אלה, מה דעת הרב לגבי רופאים המסייעים למיתתם של חולים?

סיפור רבי חנינא בן תרדיון:

מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו, הביאוהו וכרכוהו בספר תורה והקיפוהו בחבילי זמורות (זרדי עצים) והציתו בהן את האור, והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה, אמרה לו בתו, אבא! אראך בכך?! אמר לה אלמלא אני נשרפתי לבדי היה קשה לי, עכשיו שאני נשרף וספר תורה עמי, מי שמבקש עלבונה של תורה הוא יבקש עלבוני! אמרו לו תלמידיו, רבי! מה אתה רואה? אמר להם, גוילין נשרפין ואותיות פורחות. אמרו לו (תלמידיו), אף אתה פתח פיך ותכנס בכך האש! אמר להן, מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבול הוא בעצמו... אמר לו קלצטוריני (הממונה), רבי אם אני מרבה בשלהבת, ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך (כחומר, מזרז את מיתתך וממעט את יסוריך), אתה מביאני לחיי העולם הבא? אמר לו הן. מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו, יצאה נשמתו במהרה...

(תלמוד בבלי, מסכת עבודה זרה דף י"ח עמ' א')

מה לומד הרב וולדינברג מסיפור רבי חנינא בן תרדיון?

מדוע ציווה דוד לאחד מנעריו להרוג את הנער הפלשתי שהמית את שאול, למרות שעשה זאת לבקשתו של שאול?

האם נתינת רשות מצד החולה מאפשרת את קירוב מיתתו?

מאיזה "מדרון חלקלק" חושש הרב בהקשר של המתת חולים? התייחסי בתשובתך ל2 נק'.

מותר להימנע מלתת תרופות הגורמות סבל לחולה עפ"י דרישתו

הרב שלמה זלמן אוירבעך, שו"ת מנחת שלמה.

אילו דברים חייבים לתת לחולה גם בניגוד לרצונו?

מה מותר לא להביא לחולה במידה והוא דורש זאת?

ניתוק חולה ממכונת הנשמה

הרב ישראל מאיר לאו, שו"ת יחל ישראל

לדעת הרב, אסור _____ עם זאת, אם יש "איזה מונע חיצוני

שמרחיק את מיתתו, _____ בזמנו, הסוגיה הזאת נוגעת

לאופציה של ניתוק חולה ממכונת הנשמה.

מצד אחד, ישנה מצווה של _____, כלומר; _____

דברים אלו אמורים רק _____

בסיטואציה בה עצם המעשה יכול להאריך את חייו של האדם. לדוג':

באיזו סיטואציה "חובה עלינו לעשות הכל למען חולה להמשיך את חייו, אפילו חיי

שעה..?" _____

באיזו סיטואציה "אין כל מצווה להאריך את החיים?" _____

אילו תנאים נדרשים על מנת לנתק חולה ממכונת הנשמה?

הסבירי את המחלוקת סביב מתן זריקות מורפיום לחולה:

כפיית טיפול רפואי (עמ' 43-50)

מבוא

מהי "הסכמה מדעת" של החולה? _____

מדוע האתיקה הרפואית קובעת כי יש לשתף את החולה בהחלטות אלה?

באילו מצבים ניתן לתת לחולה טיפול רפואי גם ללא הסכמתו מדעת?

חולה מצווה להישמע להוראות הרופא

הרב עובדיה יוסף	הרב שלמה בן אדרת	סיכום התשובה
משפט המפתח בתשובתו הוא ____ _____	משפט המפתח בתשובתו הוא _____	
כולל מצוות תענית ביום כיפור. כיוון שכך, אם חולה קיבל הוראה מרופא לאכול ביום כיפור, _____	ולכן חובה על אדם חולה להתייעץ עם רופאים על מנת להתרפאות. עם זאת, הוא מדגיש כי במקביל להתייעצות עם רופא, _____	
_____ ואין מקום לכך שהחולה יחליט להחמיר על עצמו ולצום.	_____	

<p>* "ושמרתם את חוקותי..אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא, י"ח, ה')</p> <p>* "פיקוח נפש דוחה את השבת" (מסכת יומא, דף פ"ה, עמוד ב')</p> <p>* "שאין שום מידת חסידות לחולה שיש בו סכנה להחמיר על עצמו..." (רמב"ן, מלחמות ה').</p> <p>* "חלילה לחולה להחמיר על עצמו..." (שו"ת הרדב"ז)</p>	<p>* "ורפא ירפא" (שמות, כ"א, י"ט)</p> <p>* "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות" (בבא קמא, דף פ"ה עמוד א')</p> <p>* "אסור..לבטוח על הנס" (מסכת שבת, דף ל"ב עמוד א')</p> <p>* "ארור הגבר אשר יבטח באדם..ומן ה' יסור ליבו" (ירמיהו, י"ז ה')</p>	<p>על אילו מקורות מסתמך?</p>
--	---	------------------------------

מתוך דברי הרב עובדיה:

"במקום סכנה _____"

"המחמיר על עצמו _____"

"בזמן הזה, שנסתם כל חזון...מחוייבים להתנהג _____"

ב. סיבות ומניעים לכפיית טיפול רפואי

1. הרב יעקב עמדין- לא תעמוד על דם רעך

מהי פסיקתו של הרב עמדין בנוגע לכפיית טיפול רפואי?

2. הרב שלמה גורן- מניעת התאבדות

"ונשמרתם מאד לנפשותיכם"- אין האדם רשאי לסכן את חייו ועל בית הדין לאכוף את שמירת חייו.

על האדם לשמור על גופו שכן איסור הוא מהתורה להתאבד ולפגוע בעצמו. על כן, ניתן לחייב אדם לקבל טיפול רפואי שיציל את חייו גם אם אינו רוצה בכך.

3. הרב אליעזר וולדינברג: מחללים שבת על חיי שעה/ שו"ת ציץ אליעזר:

מקרה: אדם נפצע/ חלה _____ ואפילו מצאו אותו מרוצץ (חולה' פצוע במצב אנוש) שיכול לחיות רק _____ (כלומר, נראה שהוא _____)

ההלכה (כתובה ברמב"ם, הלכות שבת ובשולחן ערוך): _____ בשבילו את השבת עבור זה. והרמב"ם מדגיש: "אף על פי שנתרוצץ ואי אפשר שיבריא, מפקחים מעליו ומוציאים אותו לחיי אותה שעה".

נשאלת השאלה: _____

והדין הזה הוא פשוט: חובה לנסות _____ ולחלל בשבילו את _____, אפילו אם _____ בעצמו יצעק 'הניחו לי ואל תגיש לי שום _____ כי אני מעדיף _____'.

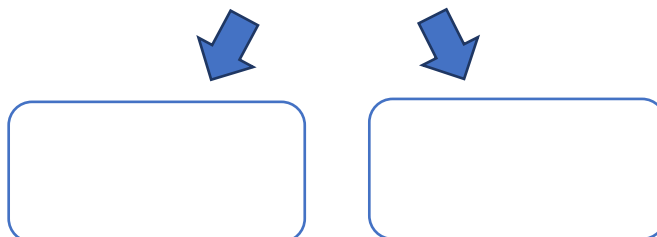
ואם כן, הרי מכל זה הוכחה חותכת שגם _____ מרים כאלה, לא עלינו, הם עד כדי כך שנחשבים בהלכה כזכות לאדם הזה שלא _____ מיד אלא מאריך _____, וגם מחללים את _____ עבור הארכת _____ כאלה...

הרב אליעזר אומר שהוא מבין גם הצד השני של המטבע, הסבל של החולה, אך מצד שני:

ג. כפיית טיפול רפואי במצבים שונים

1. הרב משה פיינשטיין-כשהחולה אינו נותן אמון ברופאים המטפלים בו

צריך לכפות על האדם לקבל טיפול רפואי במידה ו:

אך במידה והאדם מסרב לקבל טיפול בגלל _____, צריך _____

_____ במידה וזה לא מתאפשר,

צריך _____ ובלבד ש _____

_____ על רופאים אלו לדאוג לכך ש _____

_____ כיוון ש _____

2. הרב משה פיינשטיין- כשהחולה מתנגד בטענה שאינו רוצה להישאר בעל מום

אבל לעשות זאת לאדם מבוגר:

אבל יותר הגיוני שמחוייב כל חולה

להתרפאות גם בניתוח של אברים

הפנימיים כיון שהרופא הוא מוחזק

למומחה שיש לסמוך עליו בניתוחים

כאלו... שלמד ויודע איך לעשות, שמן הסתם

לעניין הזהירות והזריזות כולם שווים למי

הסבר: אם אדם אינו רוצה ניתוח, כי נשאר מזה _____, ולדברי _____ לא יוכל _____ אם לא יעשו לו את ה- _____ צריך _____ אותו, חו מצווה גדולה. (אפילו לקשור את רגליו).

ואפילו אם יש חשש שמא תטרף דעתו (= _____) כשלא ישמעו לו וינתחו אותו למרות _____ - בכל זאת, יעשו לו את _____, כי אם לא יעשו לו את _____ - _____, ואילו אם לא ישמעו לו- זה רק _____ אם יגיע _____, וגם בלי זה, הרי

כפיית טיפול רפואי באיבר חולה

תחקיר: האם בישראל ממהרים לכרות איברים

צבי בן ה-60 סבל מפצע בבוהן שהלך והזדהם, נסים בן ה-66 דרך על מסמר חלוד וחור עצום נפער ברגלו, שניהם כבר קיבלו זימונים לכריתת האיבר, אלא שבדקה ה-90 חקרו ומצאו דרכים שהצילו אותם מכריתה. כ-1,300 כריתות אברים מתבצעות בישראל מדי שנה, רובן בשל סיבוכים מסוכרת

יעקב לרנר בן ה-86 מגדרות, שחולה סוכרת, הבין בוקר אחד שהמכה הקטנה שהוא קיבל מהכיסא, עלולה לעלות לו ברגלו. "קיבלתי מכה ברגל וראיתי שזה היה פצע לא גדול מדי, ואפילו לא התרגשתי. הלכתי לאחות בקופת חולים ששמה עליו משחה ואמרה שהכל יעבור", הוא מזכר. "אבל תוך כמה ימים רגל הלכה והתנפחה ואז פשוט התבקעה. זה היה מאוד מפחיד".

לרנר אושפז במחלקה גריאטרית, שם לדבריו הטיפול היחיד בו היה באמצעות מריחת משחה. "זה לא עזר והפצע כבר דימם בצורה נוראית. אחרי שנשלחתי הביתה לא היה בי טיפול רציף, והפצע הלך והחנח". בביקורת בבית חולים הוא הופנה לטיפול בתאי לחץ, אולם בגלל מחלת הלב ממנה הוא סובל הטיפול יכול היה להזיק לו.

בגלל שלא הייתה אפשרות לטפל בי שם, הם נתנו לי תאריך לכריתת הרגל. הלכתי הביתה בלב כבד, כי לא רציתי לאבד את הרגל", הוא מסביר.

האם מבחינה הלכתית מותר לחייב את יעקב לעבור כריתה?
התבססי בתשובתך על דברי הרב משה שטרנבוך המופיעים בחוברת בעמוד 49.

הפסקת הריון (עמ' 51-58)

הקדמה ומושגים:

- א. **הריון טבעי:** כאשר אישה נכנסת להריון מקיום יחסים עם גבר.
- ב. **הריון מלאכותי:** כאשר האישה לא מצליחה להיכנס להריון באופן טבעי ועוברת טיפולי פוריות על מנת להיכנס להריון.
- ג. **הפלה טבעית:** תהליך פיזיולוגי שהגוף עובר, שאינו בשליטת האישה עצמה, בה האישה אומנם הצליחה להיכנס להריון אך לא הצליחה להחזיק את ההריון והעובר מת.
- ד. **הפלה מלאכותית:** תהליך רצוני שאישה עוברת מבחירה כאשר היא בהריון ומסיבה כלשהי אינה חפצה ללדת את התינוק. זהו תהליך רפואי, לא טבעי.
- ה. **שלב הריון:** הריון תקין נמשך תשעה חודשים, כאשר תקופה זו מחולקת לשלוש:
 - שליש ראשון: שלושת חודשי ההריון הראשונים. בשלב זה נקלט העובר ומערכות גופו מתחילות להיווצר. זהו השלב בו יש את הסיכון הגבוה ביותר להפלה טבעית.
 - שליש שני: החודשים הרביעי-חמישי-שישי של ההריון.
 - שליש שלישי: שלושת החודשים האחרונים של ההריון. בשלב זה לעובר כבר יש את כל המערכות החיוניות על מנת לשרוד בחיים מחוץ לרחם. לידה בשלב זה, גם בתחילתו, היא פחות מסוכנת עבור העובר והפלה מלאכותית בשלב זה היא הרבה יותר מורכבת, מסוכנת ונדירה.
- ו. **בדיקות גנטיות:** כל אדם הינו בעל "מטען תורשתי" המורכב מהמטען התורשתי של שני הוריו. כאשר זוג מעוניין להביא ילדים לעולם, יש באפשרותו לבדוק את טיב החיבור הגנטי בין שני בני הזוג ולברר מראש האם יש סיכויים גדולים שהילדים שיביאו לעולם עלולים לחלות במחלה מסוימת. בדיקות אלה הן בעצם בדיקת דם רגילה שנשלחת למעבדה ובאפשרותה לנבא באופן חלקי את הסיכויים של העובר לחלות במחלות מסוימות. את הבדיקות ניתן לבצע לפני הכניסה להריון וכן אחרי שהאישה כבר בהריון.

אילו שאלות הלכתיות יכולות לעלות סביב הנושא של הריון?

מה לדעתך תהיה הגישה של ההלכה כלפי שאלות שקשורות להריון? מה סדר העדיפויות של ההלכה בעניינים הללו?

--

הפלה

הרב ליכטנשטיין

האם הרב ליכטנשטיין מציג בתשובתו גישה בלעדית המקובלת על דעת כלל הרבנים?

_____ מדוע לדעתך? _____

א- איסור הפלה מדאורייתא:

נקודת ההנחה היא שיש _____ להפיל עובר.

המשנה במסכת אהלות קובעת כך:

"האישה שהיא מקשה ליילד, מחתכין את הילד במעיה ומוציאין

אותו איברים איברים, מפני שחייה קודמין לחייו. יצא רובו- אין

נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש".

הסבר המשנה במסכת אהלות במילים שלך:

"דין רודף": רודף הוא זה שעומד להרוג את חבירו. במקרה כזה, על פי

ההלכה, מצווה על המותקף לעמוד ולהתגונן כדי להציל את חייו. הגנה זו

כוללת גם התקפה, כלומר, שאם כדי להציל את עצמו הוא נאלץ להקדים

ולהרוג את התוקף, מותר לו לעשות כן. (פניני הלכה, הלכות הצלת נפשות).

המסקנה שעולה מן המשנה היא שמותר להרוג עובר רק במקרה ש _____
_____ . מכאן עולה שבכל סיטואציה אחרת _____
_____ .

הרב מביא דעה בה האיסור להרוג עובר הוא רק מ _____ , אך הוא דוחה דעה זו
ממספר סיבות:

- (1) יש בדעה זו פגם _____
- (2) דעה זו נוגדת הלכה מפורשת: בן נח שהרג עובר- דינו כ _____ . ואם זוהי
בעיה כאשר מדובר בבן נח (=גוי), קל וחומר ש _____ .

הרמב"ם פסק לפי סעיף 2 והסתמך על הכלל:

"מי איכא מידי דלישראל שרי ולבן נח אסיר?!"

פירוש הציטוט בעברית: _____
_____ כלומר:

כאשר התורה אוסרת פעולה מסוימת, ישנם יסודות העומדים מאחורי האיסור. מה
היסודות של איסור הפלה?

הרב ליכטנשטיין מונה 4 יסודות שעל בסיסן התורה אוסרת לבצע הפלה:

1- **רציחה ממש**: אע"פ שבמקרה כזה ההורג אינו נענש בבית הדין כרוצח, הוא עדיין
עובר על _____ .

2- **סניף לרציחה**: "כאילו שופך דמים" (כמו הוצאת זרע לבטלה). הפלת העובר היא

לא רציחה ממש אלא יש לראות מעשה זה כחלק ממכלול ייחודי לרציחה
בהקשר זה מזכיר הרב את המושג "אביזרייהו".

מהו "**אביזרייהו**"?

הגדרה: **דינים הנמשכים מאיסורים ידועים ושייכים אליהם.**

הסבר: פירוש המילה בארמית הוא "תבלין" - המשמעות היא כמו תבלין
לתבשיל - לתבלין אין עמידה בפני עצמה אבל היא נדרשת לתבשיל.

"אביזרייהו" - כמו אביזר נלווה (אקססוריז): האביזרים הנלווים הם לא
הגדרת הלבוש אבל הם נלווים אליו.

3- **חבלה:** גם אם אנחנו לא רואים את העובר כאדם העומד בפני עצמו, הרי הוא חלק מהותי מהאמא עצמה ולכן _____, כשם שאסור לחבול בגוף האישה.

4- **הצלת נפש ואיסור התרשלות בדבר:** אפשר להניח שיש חובת הצלה כלפי העובר משום _____ (הציפייה שיגדל ויהיה לאדם).
חובה זו, לדעת הרב, היא מטעם איסור "לא תעמוד על דם רעך" ומצוות "וחי בהם".

הרב מסיים את תשובתו באמירה שהוא _____ הפלה על סמך הראייה מבן נח (מה שאסור לגוי כמובן יהיה אסור גם לישראל). יתכן להקל על ישראל לעומת בן נח לגבי עונש על רציחה אבל לא לגבי עצם האיסור.

הפלה כשהעובר חולה מאד

הרב אליעזר וולדינברג

השאלה שקיבל הרב נוגעת לסיטואציה בה _____
מחלה זו היא מחלה תורשתית והשלכותיה הן התפתחות לקויה של התינוק עד כדי כך שככל הנראה לא יצליח לחיות מעבר ל _____ . למחלה זו אין תרופה או טיפול. כיום ניתן לבצע בדיקות במהלך ההריון דרכן ידעו ההורים אם חלילה ילדם חולה במחלה זו. כיוון שתוצאות המחלה הן חמורות מאד וידועות מראש, השאלה היא האם _____
_____ גם אחרי _____ . עם זאת, מ _____
_____ והלאה הדבר חמור יותר כי העובר כבר מגיע לבשלות מסוימת.

בסיטואציה המתוארת, מסביר הרב כי ניתן _____ הפלה עד _____
ובלבד שביצוע ההפלה לא יהיה כרוך ב _____ .
הרב מנמק את דעתו ומסביר:

לדעת רוב הפוסקים, איסור הפלה הוא רק מ _____ . משום כך, וכיוון שאי אפשר בהכרח להגדיר הפלה כרצח ממש, ניתן להפיל עובר כאשר הדבר נחוץ לרפואת האמא.

עוד הוא מוסיף (ומבסס את דבריו על **שאלת יעב"ץ**):

"גם בעובר כשר יש צד להקל לצורך גדול...אפילו אינו משום פיקוח נפש אימו, אלא להציל לה מרעתו שגורם לה כאב גדול".

בציטוט הנ"ל יש התייחסות לכך שגם אם העובר עצמו אינו _____
ברמה של פיקוח נפש, יש חשיבות למצבה הנפשי של האם: הולדת תינוק חולה מאד עלול

לגרום לאמא _____ ומשום כך יש מקום להתיר הפלה בסיטואציה כמו
זו המתוארת:
"...ולכן אם יש להתיר על פי ההלכה הפסקת הריון בגלל צורך גדול ובגלל כאבים וייסורים,
נראה שזהו המקרה הקלאסי ביותר שיש להתיר".

הרב משה פיינשטיין

גם אצל הרב פיינשטיין יש התייחסות לשאלה האם מותר להפיל עובר חולה מאד. הוא
מתחיל את תשובתו בציטוטים שכבר למדנו:

- (א) מה שאסור לגויים אסור לישראל
(ב) דברי הרמב"ם בהם הוא פוסק כי הריגת עובר הוא כרציחה ממש
(ג) הוצאת _____ על העובר

הרב פיינשטיין מסביר שהוא נותן הקדמה זו כמענה לכך שבמדינות רבות בעולם, הפלות
הפכו לעניין רווח מבלי להכיר בכך שמדובר בהקלת ראש בדיני נפשות ואיסור _____.
ולכן, כך כותב הרב פיינשטיין, השתומם מאד לנוכח תשובתו של הרב אליעזר וולדינברג
שהתיר להרוג עובר החולה בטיי-זקס, וקובע כי מדובר באיסור חמור.

שאלת חשיבה:

ממה חושש הרב פיינשטיין?

בדיקות לפני הלידה

מה לדעתך היתרונות והחסרונות בביצוע בדיקות
במהלך ההריון?

הידעת?

בדיקות במהלך ההריון
נועדו לצורך מעקב אחר
האם והתפתחות העובר
ולצורך זיהוי ואיתור מוקדם
של מומים ומחלות שבהם
עשוי ללקות העובר.

הרב אבינר

הרב אבינר נשאל האם מומלץ לנשים שאינן צעירות לבצע בדיקות במהלך ההריון על מנת לגלות האם ישנם מומים בעובר. מעבר לגילוי המום, ישנן 2 נקודות נוספות העולות בשאלה:

- א- יש בבדיקה עצמה סיום לחיי העובר
- ב- במידה ומתגלה מום, מה התועלת אם לא יהיה מותר לבצע הפלה?

הרב אבינר כותב כי ראוי לבצע את הבדיקה:

אם התשובה חיובית...	אם התשובה שלילית...

שאלת חשיבה:

האם אין בבדיקות מעין אלה "התערבות אדם במעשה ה'?"

על שאלה זו עונה הרב אבינר:

אין כאן שום התערבות- הרי גם ה_____ הם בריאה של הקב"ה!

הרב אבינר משיב בנוסף לטענה המושמעת נגד _____ - שיש במעשה זה מניעה מנשמה לבוא לעולם:

"הרי אין לנו עסק בנסתרות לפסוק על פיהן הלכה, ואדרבה ההלכה צריכה להיות מורכעת עפ"י הנגלות לנו...ואם עפ"י ההלכה יש מקום לבצע הפלה אנו סמוכים ובטוחים שנשמה זו תמצא תיקונה באופנים אחרים..."

הסבירי את דברי הרב אבינר במילים שלך:

בנוגע לכך שהבדיקה מסוכנת: מבחינה הלכתית, מותר להיכנס לספק סכנה כאשר יש צורך בכך (למשל בשביל פרנסה), או בשביל מצווה: ההלכה מכנה סכנה מועטת 'לא שכיחא היזקא'. הולדת תינוק בעל מום עלולה לפעמים להערים קשיים גדולים מאד על משפחה ולכן _____

בסוף דבריו, כותב הרב אבינר כי במקרים רבים נשים שאינן צעירות פשוט נמנעו מלהיכנס להריון מהחשש שמא _____ במקרים בהם הומלץ להן לבצע בדיקות לפני הלידה ואף נאמר להן כי במקרים של מומים חמורים הן יקבלו היתר לבצע הפלה, הפחד מלידת ילד עם מום נעלם ואותן נשים בחרו להרות ולהביא ילדים לעולם.

זכויות יוצרים (עמ' 61-70)

מבוא:

זכויות יוצרים = _____

החוק ומשפט מכירים ביצירה של אדם כ _____ .
הדיונים המשפטיים וההלכתיים סביב נושא זה, החלו מיד עם
_____ - חידוש טכנולוגי אשר איפשר
_____ . תופעה זו הלכה והתרחבה וכיום יכולת
ההעתקה פשוט חמינה יותר.
עם זאת. כל יוצר משקיע זמו רב וכסף בפיתוח מוצר: לעיתים הם אינם מצליחים

מהו "חוק זכויות יוצרים" במדינת ישראל? (תשס"ח)

עפ"י ההלכה, יצירה של אדם היא רכוש. פוסקי ההלכה העלו עקרונות שונים שהתוו את
הדרך לעיסוק בסוגיה זו:

הגבלת זכותו של הקונה	הסגת גבול	"זה נהנה וזה חסר"-
	דינא דמלכותא דינא	גזל

יצירה של אדם היא קניינו

הרב שמעון שקופ

_____ דיני התורה ודיני העמים קובעים כי _____

הרב יוסף שאול נתנון

האם מותר להדפיס מהדורה שניה של ספרים שראו אור? באיזה תנאי?

נימוקים:

זכותו של האדם ולבא כוחו על יצירתו	ההיגיון הבריא	חוקי הגויים
•	•	•

שימוש ללא רשות ביצירה של אחר

זה נהנה זה חסר- הרב יחזקאל לנדא

שאלה:
אדם שכר מדפיס להדפסת ספר מסוים והמדפיס נשתמש בסידור האותיות שהכין ליחם כדי להדפיס חלק מהספר לטובת עצמו. האם חייב לשלם ליחם על סידור האותיות?
תשובה:
המדפיס חייב מפני "זה נהנה זה חסר". המדפיס נהנה שחסך לעצמו את הוצאות

ראיות לתשובה:

"הדר בחצר חבירו אפילו לא קיימא לאגרא- אם חיסרו אפילו דבר מועט מגלגליו עליו כל השכר כפי שנהנה".

הסבירי בלשונך: _____

הסגת גבול- הרב חיים פלאג'י

תיאור המקרה:

מה הדין?

הגבלת זכותו של הקונה; תנאי במכירה- הרב זלמן נחמיה גולדברג

אם נאמר/נכתב במפורש שאין להעתיק את הקניין הרוחני המדובר, _____ לקונה להעתיק. אם אדם נהנה בעקיפין, אך בכך גורם להתמעטות במכירת הקניין הרוחני המדובר- עולה השאלה _____ ולפי הנודע ביהודה- _____

זכות המוכר היא גם לאחר שמכר מכירה גמורה- להשאיר לעצמו את זכות ההעתקה ולשלול זכות זו מהקונה. ואם העתיק הקונה, הרי הוא _____ וצריך לשלם את שווי הגזילה.

גזל- הרב משה פיינשטיין

מטרתו של אדם המקליט קלטת- _____
 ולכן, _____ להעתיק ללא רשותו. וגם כאשר _____
 אסור, כל עוד _____
 ולכן, אדם ה- _____
 הרי הוא עובר על _____.

דינא דמלכותא דינא- הרב עובדיה יוסף

א. האם זכויות יוצרים עוברות בירושה?

אדם שכתב ספר יכול להוריש לילדיו גם את _____

גם בחידושים מדעיים (לצורך הדוגמא)- אסור להפיץ פטנט ללא
 רשות הממציא, משום _____ אדם יכול להחליט כי רק באישור שלו
 או של _____ יורשה אדם אחר לעשות שימוש ב-
 _____.

הסבר: הסיבה לכך שדווקא בתחום התורני אולי אין זכויות יוצרים היא בגלל
 מה שנאמר במסכת נדרים: "מה אני בחינם – אף אתם בחינם", זאת אומרת
 הקב"ה אומר למלמדי התורה בישראל: כשם שאני מסרתי לכם את התורה
 בחינם, כך אף אתם מחוייבים ללמד את התורה לישראל בחינם. אם כך אולי
 התורה היא נחלת כלל ישראל, ואין רשות לאף אדם זכות גם על דברי תורה
 שהוא עצמו חיבר, ועליו להרשות להפיץ אותם חינם!?

ב. האם יש
 זכויות יוצרים
 על יצירה
 תורנית?

שו"ת בית יצחק – כמו שכתוב " _____
 _____". נמשלה ל- _____ שניתן לשאוב
 ממנה ללא תשלום. "ואין התורה _____"
 כלומר התורה היא לא כלי לפרנסה. ברגע שאדם מכר
 את הספר התורני שלו – הוא "מוכר בעין יפה", זאת
 אומרת, שבגלל שהתורה צריכה להמסר לכולם – אין
 המוכר משאיר לעצמו זכויות, ומותר לקונה להעתיק את
 הספר ללא נטילת רשות.

שו"ת התעוררות תשובה [הרב
 שמעון סופר] – יש לאדם זכויות על
 ספרו וגם ליורשיו מצד הכלל
 ההלכתי- _____:
 הסבר: _____ [שימי
 לב: זה אומר שלא מדובר באיסור
 תורה, אלא בקביעה של חכמים
 שצריך להשמע לדיו המלכות

צילום מספר לשם לימוד

הרב אליעזר וולדינברג

המקרה: _____

כאשר כתוב _____

שאלות שעולות: האם יש כאן _____ או איסור אחר כלשהו?

האם מותר מכיוון שכך _____ - וידוע _____ הכתב יד שכך _____ . לכן מותר מראש.

האם יתכן שאיסור גזל והסגת גבול הוא רק על _____ לצורך _____ ?

הדין: _____ לצלם חלקים מספר / מאמר ל _____ ולא לצורך _____ גם אם כתוב _____ להעתיק.

סיבת ההיתר: מנהג העולם להעתיק _____ . המחבר/המוציא לאור _____ ומוותר

מראש. המחבר יודע מראש _____ . כל כוונתו בכתיבת האיסור היא להזהיר

_____ יעשו בזה מטרה _____ של _____ או _____ שהוא לא באמת

התכוון לאסור לצלם חלקים מן הספר, משום שלא ניתן לאכוף דבר זה, וממילא הוא

התייאש מכך.

תנאי ההיתר: כתבי עת _____ או _____ - ששם יש את העניין של " _____ ",

"והשבות לו" ו"לא תעמוד על דם רעך" - זה בגלל שהעתקה של חומרים רפואיים יגרמו

לסיכום: מותר לשימוש עצמי ולא לצורך מסחר או להשתמש

בדברים של אחרים (לשים טלית שלא שלו) או להעלים את מקור

הדברים, גם כשכתוב שאסור לצלם. הרב ולדינברג מגביל זאת

לדפים ומאמרים בתחומים תורניים או רפואיים, שאז יש תועלת

בהפצתם. משתמע מכך שבנושאים אחרים הוא אינו מתיר.

הרב חיים דוד הלוי

המקרה: העתקת קלטת שלא היית קונה בכסף

קלטת שכתוב עליה _____ אסור. ויתכן שגם אם

_____ כלום _____ . משום שכוונת בעלי הקלטת

_____ מהקלטת. יותר מכך, בעלי התקליט

יכולים _____ את הוצאותיהם. אין זה משנה אם זה גם משודר _____ , מכיוון

שמשלמים שם על השידור לבעל התקליט.

הדין: האדם יכול לטעון ש _____ בין כך וכך, אז מן הסתם _____ הפסד לבעל

התקליט ולכן אין בעיה שיעשה זאת.

יתכן שזו _____ כדי להתחמק מתשלום ולכן אתה מדמה את עצמך כאילו שלא היית קונה את הקלטת. לכן זה נחשב "מורי היתרא לנפשיה" כלומר, שהוא מורה _____ לעצמו _____ כדין.

זכויות יוצרים באינטרנט ובדיסקים

שו"ת משפטי ארץ- שמירה על זכויות יוצרים באינטרנט

כיוון שבאינטרנט קל מאד להפיץ מידע בהיקף גדול, נוצר צורך _____

- מהו אתר שיתוף קבצים?

- מדוע אתר שיתוף קבצים הוא בעייתי?

מבחינה הלכתית, קיימת גישה המתירה להוריד דברים מהאינטרנט כיוון שהדברים הללו הם בגדר " _____ " - דבר הנחשב _____ וברור מאליו שבעליו התיימש מלמצוא אותו.

לאור זאת, שיר המצוי באינטרנט הוא _____ . מצד אחד החוק מחייב באכיפת חוק זכויות יוצרים, אך בפועל דבר זה _____ ולכן, _____ . עמדת כותבי השו"ת: _____ הם חולקים על קביעתו של הרב דב ליאור בסוף דבריו, בטענה ש _____

הורדת שירים מהאינטרנט

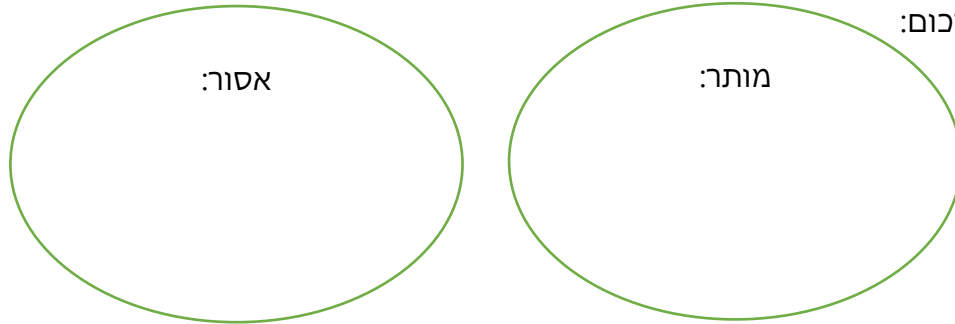
הורדת ספר מהאינטרנט

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

הקלטה מהרדיו:

- _____ לפי הגישה הרואה בהעתקה גזל- _____
- _____ לפי הגישה הרואה בהעתקה הנאה- _____
- _____ לפי הגישה שהעתקה אסורה עפ"י חוק- _____

לסיכום:

שו"ת משפטי ארץ- יצירת עותק לאחר הקנייה

העתקת דיסק שנקנה באופן חוקי ואבד

יש להבחין בין אם העתקה היא איסור גזל, או שפשוט יש פה הנאה שצריך לשלם עליה
אם בהעתקה יש איסור גזל –

_____.

אם בהעתקה יש הנאה ויש חובה לשלם על ההנאה –

_____.

מסתבר להלכה _____ להעתיק כי _____ (כך גם החוק קובע- שמותר
להעתיק לגיבוי)

יצירת עותק נוסף של דיסק שקנית באופן חוקי.

אם מדובר בעותק נוסף לשימוש סביר כמו בבית ובמכונית. יש להניח שלא יעשה

_____ - _____ כי _____.

שימוש כפול באותה יצירה- כמו _____ בסיסית בשני מחשבים –

_____ ליצור עותק, כי כל עותק נוצר לשימוש אחד [לא יעלה על הדעת שמישהו יקנה

דיסק וייצור עותקים לכל המשפחה [יש לו 15 ילדים, 225 נכדים ו3375 נינים כן ירבון].

נראה שאם האדם _____ בכל מקרה, היה אפשר לחשוב _____ אבל כמו

שהרב חיים דוד הלוי אומר, ניתן לחשוב שזו _____ . בנוסף, הרב אברהם כהן

_____.

צער בעלי חיים (עמ' 107-117)

מבוא

כיצד הרמב"ן מבין את הפסוק "פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה, ורדו בדגת הים ובעוף השמיים ובכל חיה הרומשת על הארץ"?

כלומר: לדברי הרמב"ן, בעלי חיים נבראו ל.....
עם זאת, האדם איננו רשאי.....
דאגת האדם לבעלי החיים כוללת:

צער בעלי חיים

הרב אבינר

א. איסור בעלי חיים - איסור מהתורה!

מאילו מצוות נלמד האיסור של צער בעלי חיים?

הרב אבינר לומד על מעמדה החשוב של מצווה מכך שבסיטואציות מסוימות, חז"ל לימדו אותנו שיש לדחות איסור דרבנן על מנת שלא לצער בעלי חיים.

2 דוגמאות לכך:

ב. רחמיו על כל מעשיו

אומנם הקב"ה השליט אותנו על כל בעלי חיים ונתן לנו רשות לעשות בהם שימוש, אך הכוונה היא לא לשלטון שחלילה פוגע בבעלי חיים. יש דרישה להתנהגות מוסרית ורחמים כלפי בעלי החיים.

דרישה זו נלמדת מהפסוק: _____
הרב אבינר מציין בהקשר זה סיפור מפורסם על רבי יהודה הנשיא. קראי את הסיפור
וכתבי אותו בלשונך:

חשוב לציין כי הנלמד מסיפור זה הוא מידת חסידות, כלומר שאין כאן _____

מידת חסידות = הדרך שנוהג בה החסיד, כלומר לפני משורת הדין.

ג. מצבים בהם הותר צער בעלי חיים
לדעתך, האם הדברה נחשבת צער בעלי חיים? _____
עפ"י ההלכה, אין בעיה בהדברה וכן בהריגת מזיקים שונים קטנים שנכנסים לבית. ההיתר
ניתן על סמך צירוף של 3 היתרים:

- _____ -1
- _____ -2
- _____ -3

רבי יחזקאל לנדא

1- אין איסור צער בעלי חיים בהמתה:
הרב אבינר מבסס את פסיקתו על בסיס שאלה שנשלחה ל**רב**
יחזקאל לנדא (הנודע ביהודה). הרב נשא האם מותר
_____ . השואל מציין שהוא מודע לכך שייתכן
והדבר אסור בגלל 2 איסורים:

בעל הנודע ביהודה התיר ציד מ2 סיבות: כיוון שהבשר הוא לשימוש האדם וכיוון שאין צער
בעלי חיים בהמתה. עם זאת, הוא הסתייג ממעשה הציד מ2 סיבות:
(א) אנו מכירים את מעשה הציד מהתורה מנמרוד ועשיו- דמויות שאינן מהוות דמות
לחיקוי עבורנו. מעשיהם לא מתאימים לרוח האיש הישראלי.

ב) העיסוק בציד כרוך בסכנות מסוימות ובכך שהאדם יוצא למסע ציד הוא בעצם מכניס את עצמו לסכנה מיותרת ובכך עובר על "_____".
אם הוא עוסק בציד למחייתו ומכך הוא מתפרנס, הדבר מותר אבל מי שעוסק בציד כתחביב/סיפוק תאוות ליבו- עובר על "ונשמרתם מאד לנפשותיכם".

2- אין צער בעלי חיים בחיות קטנות (כמו זבובים)

הרב אבינר מבסס את פסיקתו על בסיס שאלה שנשלחה **לרבי יעקב עמדין**. בשאלה נשאל האם צער בעלי חיים תקף לגבי חיות קטנות כמו תולעים, זבובים וכד'. הרב עמדין השיב כי צער בעלי חיים הוא בבהמות

גדולות- את זאת הוא לומד ממצוות _____.
זבובים ופרעושים אינם ראויים ל _____ זאת ועוד, יש בהם אפילו חשש מכשול או סכנה לבני אדם.

אם כן, לפי רבי יעקב עמדין איסור צער בעלי חיים נוגע לחיות גדולות בלבד. עם זאת, הרב אבינר מציין שלא מצא פוסקים שחולקים עליו או תומכים בו.

3- אין צער בעלי חיים כשהוא לצורך

אילו דוגמאות של צער בעלי חיים שהם לצורך האדם את מכירה?

בגמרא במסכת עבודה זרה נכתב כי סוס שהיה בשימוש המלך- לאחר שאינו בשימוש המלך כבר חותכים לו את הפרסות בכדי שלא ירוץ יותר. התוספות (פרשני התלמוד) העלו על כך שאלה: _____

התשובה היא שכבודו של המלך מגלם בתוכו את כבודם של _____ ומשום כבוד רבים, מותר לצער בעלי חיים.

בסיכום הדיון נכתב בתוספות:

"צער בעלי חיים, אין איסור אלא

_____".

רבי ישראל איסרלין (בעל תרומת הדשן) פוסק כך גם הוא וטוען: _____

הוא מוכיח את פסיקתו מכך שמותר לשים _____ על בהמה ולהוליך את הבהמה ממקום למקום.

רבי יהודה החסיד כותב כי צער בעלי חיים בחינם הוא אסור. הוא מביא מספר דוגמאות לצער בעלי חיים שהוא לחינם:

--	--	--

עוד הוא לומד מסיפור בלעם שהכה את אתונו, שאם החיה מאולפת ואיננה מתנהגת בצורה נורמטיבית, בעליה צריך לחשוש שמא משהו אינו כשורה אצלה (אולי היא חולה למשל). בלעם הכה את אתונו 3 פעמים אע"פ שהייתה "מלומדת ללכת" ועל כך נענש. כיוון שתמיד התנהגה בצורה טובה היה עליו לחשוב שיש סיבה לכך שאינה מוכנה להתקדם וללכת.

לעומת זאת, מותר להכות בעל חיים שגורם לצרות.

במקום אחר כתב שאם נכנס לאדם כלב הביתה והוא רוצה להוציא אותו מותר לעשות זאת ע"י שימוש במקל קטן אך חל איסור להתעלל בכלב על מנת להוציאו (הדוגמא שהוא נותן: _____).

וכך פסק **רבי משה איסרליש (הרמ"א)**: כל דבר שהוא לצורך _____ - מותר בעבורו לצער בעלי חיים.

עם זאת, המושג של "לצורך" הוא רחב מאד. למשל, **רבי משה איסרלין** נשאל אם מותר למרוט נוצות מאוחים חיים כשהוא זקוק להן בשביל לכתוב - ואין זה מצדיק _____ הוא הגיע למסקנה ש _____ כיוון שהוא צורך האדם. עם זאת צריך להיזהר מלנהוג במידת האכזריות.

באופן עקרוני מן הדין מותר לצער בעלי חיים כשיש _____ אבל בצרכים קלושים יש להימנע ולנהוג ב _____.

הטורי זהב נשאל אם מותר להרוג ללא שחיטה בעלי חיים שמעשה השחיטה יקלקל את עורותיהם ולא ניתן יהיה לשווק אותם. הוא כותב כי יש היתר גמור כי יש כאן "הנאה מרובה" וכן כי הדבר נעשה דרך המתה. **בשבות יעקב** נשאל אם מותר לערוך ניסויים בבעלי חיים בענייני רפואה עבור האדם והוא התיר זאת.

4- האם יש מקום למידת חסידות?

מסופר על **האר"י** שלא היה פוגע אפילו בזבוב וכן על **הרב צבי יהודה הכהן קוק** שהיה נזהר מלפגוע אפילו בנמלה המטיילת על שולחנו. אך כשאנו עוסקים במידת חסידות יש חשיבות לשקול את כל צדדי הסיטואציה - האם יהיה הפסד מרובה כמו למשל להימנע מניסויים בבעלי חיים. **בעל השו"ת שרידי אש** כתב במפורש כי "מותר לצער בעלי חיים

לתועלת חכמת הרפואה". עוד הוא מציין כי לדעתו אין לנהוג במקרה כזה במידת החסידות כי יש לכך השלכות על אנשים רבים.

5- סיכום

אין איסור צער בעלי חיים כשהאדם עושה זאת _____	אין איסור צער בע"ח שאינם _____	אין איסור צער בע"ח כשהוא נגרם דרך _____
מידת חסידות היא משובחת אלא אם _____ _____	אם אין צורך ממשי, _____	

ניסויים רפואיים בבעלי חיים

הרב אליעזר וולדינברג

השאלה שנשאל: _____

א. היתר צער בעלי חיים לצורך האדם

בדברי **תרומת הדשן** נכתב כי אם האדם מפיך תועלת מותר לצער בעלי חיים: "...כדי לשמש את האדם לכל הנצרך לו ולכל תועלת שיוכל להפיק על ידם ואפילו כשזה _____ עם זאת יש הנמנעים ממריטת נוצות מסיבות מוסריות.

ב. צער בעלי חיים לצורך רפואה

בהסתמך על דברי **רבי יונה מגירונדי**, מותר לצער בעלי חיים "כגדי שיועיל לו על ידי כך לאיזה דבר" וכן לצורך רפואה, אפילו במקרה של חולה ש _____ אם במקרה כזה מותר לצער בעלי חיים, קל וחומר שיהיה מותר כאשר מדובר במעשים שהם לצורכי הרבים (כגון ניסויים בבעלי חיים על מנת לפתח תרופות). הוא מביא בנוסף את דברי **השבות יעקב** שנשאל ע"י רופא מומחה האם מותר לעשות רפואה על ידי המתת בהמה טמאה ולבחון אם תרופה מסוימת עוזרת לו- ופסק שמותר.

ג. מסקנה

נראה להלכה שמותר לעשות מחקר בעיניהם של בעלי חיים ואפילו יש היתר להמיתם ובלבד שלא ירגישו צער.

פיטום בעלי חיים

פיטום אוזים וברוזים הוא תהליך של האבסת כמויות גדולות של מזון לעופות על-מנת להגדיל באופן מלאכותי את כבדם, במטרה להפיק ממנו כבד אוז, שהוא כבד שומני למאכל. תהליך הפיטום הכפוי נאסר במדינות רבות, ובהן ישראל, בשל האכזריות המיוחדת לו.

מכירת כבד אוז נאסרה בשיקגו

האיסור ייכנס לתוקף בספטמבר. מסעדות שימשיכו להגיש את המנה לאחר מועד זה יקנסו. חבר המועצה: החוק מגלם את ערכי החוקה.

שיקגו אסרה על מכירת כבד אוז במסעדות בתחומה, לאחר שבעירייה הוחלט כי המעדן הצרפתי אכזרי כלפי ברווזים ואווזים. האיסור יכנס לתוקף בספטמבר הקרוב. מסעדות שיגישו את המנה יקנסו ב-250 עד 500 דולרים עבור כל יום מעבר לתאריך שנקבע להסרתה מהתפריטים. (17.4.2006)

**מדוע לדעתך ההלכה עלולת לאסור על פיטום בעלי חיים?
הרי מדובר במשהו שהוא לצורך האדם!**

הרב משה פיינשטיין

הרב נשאל האם מותר לפטם בעלי חיים. לכאורה מדובר בצורך האדם אך מצד שני יש בכך צער גדול לבעלי החיים העוברים פיטום.

א. הגבלת מושג "צורך האדם"

הרב פוסק שאסור, למרות שלכאורה מדובר ב_____, זהו גרימת צער ללא רווח משמעותי.

ב. פיטום לצורך שיפור המראה

אין היתר לאדם לעשות ככל העולה על רוחו בבעלי חיים אף אם יכול להרוויח מזה. מותר אפילו להשמין אותם על מנת שהאדם יהנה יותר מאכילת בשר הבהמה אך אסור להשמין אותם רק כדי שיחשבו שיש להם בשר משובח יותר.

בכל מקרה אסור לצער את הבהמה ולהאכיל אותה בדברים הגורמים לה סבל.

הרב עובדיה יוסף

בנוגע לאווחים מפוטמים: אע"פ שיש מקומות בהם נהוג לפטם בעלי חיים, יש לבטל מנהג זה בקרב קהילות ישראל ואפילו יש להחמיר ו _____ משומן האווחים שפיטמו אותם. איסור צער בעלי חיים הוא מדאורייתא ופיטום בעלי חיים גורם סבל לחיות ואף עומד בסתירה לקביעה כי התורה " _____ " .

הנאה מצפייה בצער בעלי חיים

הרב עובדיה

הרב עובדיה נשאל האם מותר ללכת לאצטדיון לחזות במלחמת שוורים. בתשובתו הוא פוסק כי אירוע שכזה עומד בסתירה גמורה לרוח התורה שכן מדובר בתרבות של אלימות ואכזריות שלא ראוי לקחת בה חלק.

הוא מביא את דבריו של **אור החיים הקדוש** שכתב שאסור להרוג או להמית בהמה שלא הותרה אלא לאכילת בשרה וכד'. אפילו שור שנגח באדם והמית אותו- מותר להרוג אותו רק על ידי פסיקת של _____ . **בנודע ביהודה** נשאל

האם מותר לעסוק בציד (כפי שכבר למדנו) ונפסק שאסור לעשות זאת לשם שעשוע הן משום הסכנה לאדם עצמו והן משום האכזריות כלפי בעלי החיים.

לכן פוסק הרב עובדיה שמי שהולך לראות מלחמת שוורים ואף משלם כסף בעבור כרטיס הכניסה לאירוע זה, "חבר הוא לאיש משחית"- כלומר שותף לעבירה.

עם זאת, נראה שיש להתיר ללכת לגן חיות להסתכלות בבריותיו של הקב"ה- כי נפש האדם מתפעלת ממעשה ידיו של הבורא, כמאמר הכתוב: " _____ " .

בעל תרומת הדשן בעצמו היה הולך לראות זוג עריות שהובאו לעירו, וכן **החיד"א** סיפר שכאשר היה בלונדון ביקר בגן החיות. כלומר יש הבדל בין מקום שדואג לרווחתם של בעלי החיים לבין מקום שכל עניינו אכזריות כלפי בעלי החיים.